

บทที่ 1

บทนำ

การสถาปนาประเทศปากีสถานขึ้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 1947 นั้น เป็นผลมาจากความต้องการของชาวอินเดียที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งอยากจะมีประเทศของตนเองและมีผู้ปกครองประเทศซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เพราะเกรงว่า ถ้าไม่มีประเทศแยกเป็นสัดส่วนต่างหากจากชาวอินเดียส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาฮินดูแล้ว พวกเขาจะต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของพวกฮินดู หลังจากที่ยินดีเป็นเอกราชจากอังกฤษมาแล้วอย่างไม่มีปัญหา ซึ่งความหวาดระแวงนี้ได้แสดงออกให้เห็นโดยชัดเจนจากคำพูดของ โมฮัมเหม็ด อาลี จินนาห์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ก่อตั้งปากีสถาน ได้กล่าวว่

"เราต่อต้านการเข้าร่วมกับรัฐบาลกลางอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นการรวมตัวในรูปแบบสหพันธ์หรือรูปแบบอื่นใดก็ตาม เราต่อต้านการกระทำนี้ เพราะเจตนาารมณ์ของการกระทำ แสดงให้เห็นชัดว่าเป็นการเปลี่ยนตัวผู้ปกครอง จากอังกฤษมาเป็นการปกครองของฮินดู การรวมตัวของอินเดียหมายถึงว่าชนชาติฮินดูจะอยู่เหนือชนชาติมุสลิม ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งในค่านิยมธรรมเนียม โครงสร้างทางสังคม และวิถีชีวิตของเชื้อชาติทั้งสอง"¹

ด้วยเหตุนี้ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในปี 1939 และผู้นำของขบวนการเกรสได้เรียกร้องในปี 1940 ให้อังกฤษออกไปเสียจากอินเดียผู้นำของขบวนการสันนิบาตมุสลิม ซึ่งมีโมฮัมเหม็ด อาลี จินนาห์ เป็นผู้นำ จึงได้ไปประชุมใหญ่กันในเดือนกรกฎาคม 1940 ที่เมืองลาคฮอร์ ศูนย์กลางของศาสนาอิสลามในแคว้นปันจาบ และได้ลงมติว่าเมื่ออังกฤษให้เอกราชแก่อนุทวีปอินเดียแล้ว ชาวมุสลิมขอมีประเทศแยกต่างหากจากชาวฮินดูชื่อว่า "ปากีสถาน" (Pakistan) โดยจะรวบรวมเอาบรรดาดินแดนในอนุทวีปอินเดียที่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่เป็น

1

Kahin, George M., Major Governments of Asia, (2 nd. ed;

New York, Cornell University Press, 1963), p. 420.

จำนวนมากเข้าเป็นส่วนประกอบของประเทศใหม่ซึ่งได้แก่อาณานิคมทางตะวันออกเฉียงใต้ของอนุทวีปอินเดีย และตะวันออกเฉียงใต้ของอนุทวีปอินเดีย

หลังจากนั้นมา คณะผู้นำของสันนิบาตมุสลิมก็ได้ดำเนินการทุกอย่างเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายที่ตั้งไว้ ฉะนั้นเมื่อรัฐบาลอังกฤษยอมเจรจาเรื่องให้เอกราชกับชาวอินเดีย หลังจากสงครามโลกสิ้นสุดลงในปี 1945 สันนิบาตมุสลิมก็แต่งตั้งคณะผู้แทนของตนเข้าร่วมประชุมด้วย และเรียกร้องที่จะมีประเทศของตนแยกจากชาวฮินดู ในที่สุดเนื่องจากปัญหาความขัดแย้งและการกระทบกระทั่งกันระหว่างชาวมุสลิมกับชาวฮินดูได้เกิดขึ้นทั่วไปในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการกระทำของพวกหัวรุนแรงที่มีอยู่ทั้งสองฝ่าย ผู้นำของขบวนการกองเกรสภายใต้การนำของมหาตมะ คานธี จึงจำต้องยอมให้มีการแยกอินเดียภายใต้การปกครองของอังกฤษออกเป็นประเทศเอกราช 2 ประเทศ ปากีสถานจึงเกิดขึ้นในวันที่ 15 สิงหาคม 1947 แต่ก็ยังเป็นประเทศเอกราชที่มีปัญหามากมาย เช่นปัญหาการโยกย้ายของประชากร ปัญหาการขาดข้าราชการที่มีความสามารถที่จะเข้าทำหน้าที่บริหารของประเทศ และปัญหาของการที่มีดินแดนซึ่งมีประชากรต่างภาษามายูบรวมกันภายใต้รัฐบาลเดียวกัน และบางส่วนก็อยู่ห่างกันถึง ๖๐๐๐ ไมล์ โดยมีดินแดนของประเทศอินเดียกั้นกลาง²

เมื่อเป็นประเทศเอกราชแล้ว บรรดาผู้นำของสันนิบาตมุสลิม ซึ่งเป็นขบวนการเมืองที่สำคัญที่สุดของประเทศในขณะนั้น มีเจตนาที่จะสร้างประเทศใหม่ โดยพยายามจะประยุกต์หลักการสมัยใหม่ให้เข้ากับหลักการของศาสนาอิสลาม สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวน 70 คน ซึ่งสังกัดพรรคสันนิบาตมุสลิมทั้งหมดได้ทำหน้าที่สองอย่างพร้อมกันไป คือ ร่างรัฐธรรมนูญและออกกฎหมายขึ้นมาใช้บังคับใช้ทั่วประเทศ ในระยะแรกนี้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้นำของประเทศในซีกตะวันตกและซีกตะวันออกยังไม่มี แต่อย่างไรก็ตามหลังจากมรณกรรมของ โมฮัมเหม็ด อาลี จินนาห์

² กระมล ทองธรรมชาติ, "ปากีสถานกับการเกิดของบังคลาเทศ", จุดสาร ชุกเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน, พระนคร: โรงพิมพ์วิทยากร, 2513. หน้า 5 - 12.

ในเดือนกันยายน 1948 ความสามัคคีของผู้นำของประเทศก็ลดน้อยลง ทั้งนี้เพราะผู้นำในลำดับรองแก่งแย่งอำนาจกัน แต่เนื่องจากพรรคฝ่ายค้านยังอ่อนแออยู่มาก พรรคสันนิบาตมุสลิมจึงสามารถครองอำนาจอยู่ได้จนถึงปี 1954 จึงได้เผชิญกับการคัดค้านที่แข็งแกร่งขึ้นจากการร่วมมือของฝ่ายค้าน พรรคฝ่ายค้านที่สำคัญที่เกิดขึ้นคือพรรค สันนิบาตอะวามิ (Awami League) ได้รับการสนับสนุนจากคนรุ่นหนุ่มและนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีทัศนะก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจและสังคม และต้องการที่จะให้เบงกอลตะวันออกมีอิสระในการใช้เงินภาษีที่เก็บได้ในจังหวัดของตนเพื่อพัฒนาจังหวัดของตนให้มากขึ้น บรรดาพรรคฝ่ายค้านเหล่านี้ได้รวมตัวกันในรูปแนวร่วม (United Front) เสนอนโยบายในการหาเสียงเลือกตั้งร่วมกัน และส่งผู้สมัครคนเดียวกันแข่งกับผู้สมัครของพรรคสันนิบาตมุสลิม พรรคเหล่านี้เสนอว่า จังหวัดของเขาควรมีอำนาจทุกอย่างยกเว้นการป้องกัน การต่างประเทศและเงินตราเท่านั้นที่จะมอบให้เป็นอำนาจของรัฐบาลกลาง ด้วยเหตุนี้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาของจังหวัดเบงกอลตะวันออกในกลางปี 1954 พรรคสันนิบาตมุสลิมจึงพ่ายแพ้ พรรค "แนวร่วม" และหลังจากนั้นต่อมาพรรคสันนิบาตมุสลิมก็ค่อย ๆ หมดความนิยมลงไปในซีกตะวันออกของประเทศ เพราะไม่สามารถที่จะเป็นตัวแทนสนองความต้องการของชาวมุสลิมซีกตะวันออกได้³

1.1 มูลเหตุของความแตกแยก

แม้ว่าขบวนการเมืองซึ่งร่วมกันสร้างประเทศปากีสถาน จะเสื่อมอิทธิพลลงไป หลังจากการเกิดของประเทศปากีสถานภายในเวลาเพียง 7 ปี และแม้ว่าประเทศนี้ต้องมีภาษากลางถึง 2 ภาษา แต่ปากีสถานทั้งสองส่วนก็หาได้แตกแยกกันทันทีไม่ และยังคงอยู่รวมเป็นประเทศเดียวกันต่อมาอีกถึง 17 ปี โดยที่ชาวมุสลิมในซีกตะวันออกของประเทศยังคงเต็มใจที่จะเรียกร้องขอให้

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 20 - 22.

รัฐบาลกลางสนองความต้องการของชนภายในกรอบรัฐธรรมนูญของประเทศโดยสันติวิธี ทั้งนี้ก็เนื่องจากมูลเหตุสำคัญ 2 ประการ

ประการแรกชาวมุสลิมในซีกตะวันออกของประเทศซึ่งมีความเลื่อมใสในศาสนาอิสลามอย่างมาก ยังคงมีความพอใจที่จะอยู่ร่วมกับพี่น้องชาวมุสลิมต่อไป และถึงแม้จะต้องมีสถานะคล้ายกับพี่น้องชาวมุสลิมในส่วนอื่นของประเทศในทุกด้าน พวกเขา ก็จำเป็นต้องยอมทน เพราะยังมองไม่เห็นว่าจะมีทางเลือกอื่นใดที่ดีกว่า อนึ่งความคิดที่จะแยกตนออกเป็นประเทศอิสระนั้น อาจกล่าวได้ว่าไม่มีเลย หรือถ้าจะมีอยู่บ้างก็คงเป็นความคิดของคนเพียงไม่กี่คนเท่านั้น

ประการที่สอง บรรดาพรรคการเมืองที่ทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านอยู่ในซีกตะวันออกของประเทศในระบายนั้น (ค.ศ. 1955 - 1969) ก็ยังคงรวมกันไม่ค่อยคึกคัก และไม่ปรากฏว่ามีพรรคใดต้องการที่จะแยกดินแดนในซีกตะวันออกนี้ออกเป็นประเทศอิสระ บรรดานักการเมืองในเบงกอลตะวันออกในระบายนี้นี้ไม่ว่าจะสังกัดพรรคสันนิบาตมุสลิมหรือพรรคฝ่ายค้าน คงต้องการเพียงจะให้รัฐบาลของเบงกอลตะวันออกมีอิสระ (autonomy) ในเรื่องสำคัญ ๆ เช่น ต้องการจัดการปกครองภายในและจัดเก็บภาษีอากร เพื่อเอาไว้สำหรับใช้จ่ายในเขตของตนให้มากขึ้นเท่านั้น

ในระหว่างร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรก (1947 - 1954) ผู้นำทางการเมืองของเบงกอลตะวันออกได้เคยเรียกร้องให้มีการจัดรูปการปกครองของประเทศเป็นแบบสหพันธ์อย่างแท้จริง โดยให้รัฐบาลของส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นส่วนหนึ่งของประเทศปากีสถานมีอิสระในด้านารปกครองภายใน และการจัดเก็บภาษีภายในดินแดนของตน และเรียกร้องที่จะขอมียุแทนในสถานิติบัญญัติของรัฐบาลกลางมากกว่าดินแดนต่าง ๆ ในซีกตะวันตกของประเทศรวมกัน เพราะเบงกอลตะวันออกมีประชากรมากกว่า แต่ปรากฏว่าบรรดาผู้นำของปากีสถานในซีกตะวันตกซึ่งต้องการให้มีรัฐบาลกลางที่เข้มแข็งไม่ยอมเห็นด้วยกับข้อเรียกร้องดังกล่าว คงยอมให้ชาวเบงกอลตะวันออกมีสิทธิ์ส่งผู้แทนไปนั่งในสถานิติบัญญัติของรัฐบาลกลางได้มากเท่ากับปากีสถานในซีกตะวันตกรวมกันเท่านั้น ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ประกาศใช้เมื่อเดือน มีนาคม 1956 จึงเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ชาวเบงกอลตะวันออกไม่สู้จะพอใจนัก ทั้งนี้เพราะแม้ว่ารัฐธรรมนูญนี้จะได้กำหนดรูปการ

ปกครองของประเทศเป็นรูปสหพันธ์ที่จริง แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังคงเป็นรูปแบบเดิมคือเป็น
 รัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจแก่รัฐบาลกลางที่จะเข้าควบคุมกิจการของดินแดนที่เป็นส่วนประกอบของ
 ประเทศซึ่งมีอยู่ 2 ส่วน คือ ปากีสถานตะวันตกและปากีสถานตะวันออกได้ค่อนข้างมาก ทำให้
 ชาวเบงกอลตะวันออกมีความรู้สึกในทางชาตินิยมเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากความไม่พอใจสถานะ
 ของตนซึ่งค่อนกว่าปากีสถานตะวันตกในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม แม้วการจกัโครงสร้างการปกครองของประเทศจะไม่เป็นที่พอใจ
 ของชาวปากีสถานตะวันออกนัก แต่ก็ไม่น่าจะถือว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ยุติธรรมต่อชาวปากีสถาน
 ตะวันออกเสียทีเดียว เพราะในโครงสร้างดังกล่าว ชาวปากีสถานตะวันออกย่อมมีโอกาสที่จะ
 ร่วมในการจัดตั้งรัฐบาลกลางได้เสมอ เนื่องจากสามารถส่งผู้แทนไปนั่งในสภานิติบัญญัติของชาติ
 ได้เท่ากับชาวปากีสถานตะวันตก แต่เนื่องจากผู้แทนของปากีสถานตะวันออกที่ไปนั่งอยู่ในสภานิติบัญญัติ
 ของชาติมีอยู่แค่เป็นเสียงเดียวกัน และเนื่องจากผู้แทนจากปากีสถานตะวันออกบางคนก็พร้อมที่จะ
 ร่วมมือกับผู้นำทางการเมืองของปากีสถานตะวันตกอยู่ด้วย ดังนั้น เมื่อผู้แทนของชาวปากีสถาน
 ตะวันออกมีโอกาสได้จัดตั้งรัฐบาลกลาง โดยมีพวกของตนเป็นฝ่ายข้างมากในคณะรัฐมนตรีเพียง
 ครึ่งเดียวในช่วงระยะเวลาที่ใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีอยู่ 2 ปีกว่า แต่ก็อยู่ในอำนาจเพียงปีเดียว
 เท่านั้น จึงทำให้ผู้นำของชาวเบงกอลคือ นายสุรวารดี (Suhrawardy) หัวหน้าพรรค
 สันนิหาค อะวามิ (Awami League) ไม่มีเวลาพอที่จะทำให้ความไม่พอใจของชาว
 เบงกอลลดลงได้มากนัก ควบเหตุนี้ผู้นำทางการเมืองของปากีสถานตะวันตกซึ่งต้องการมีรัฐบาล
 ที่เข้มแข็ง จึงสามารถคุมการบริหารของประเทศได้เกือบตลอดเวลา

พลเอก อาบูชาน ชาวปากีสถานตะวันตกซึ่งได้ทำการยึดอำนาจปกครองประเทศ
 จากนักการเมืองพลเรือนในเดือน ตุลาคม 1958 ได้ตระหนักถึงความไม่พอใจของชาวปากีสถาน

4 T.J.S. George, 'The Sheikh Goes West', Far Eastern Economic Review, Vol. IXXI No.2, (January 9, 1971), p.19.

ตะวันออกเป็นอย่างดี จึงได้พยายามให้ความสนใจต่อการแก้ปัญหาทาง เศรษฐกิจและสังคมของ เบงกอลตะวันออกมากขึ้น โดยได้จัดสรรเงินสำหรับใช้จ่ายในการพัฒนาเขตปากีสถานตะวันออก มากกว่าเขตปากีสถานตะวันตก ส่วนในวงการบริหารนั้น ได้แต่งตั้งข้าราชการชาวปากีสถาน ตะวันออกให้เข้าดำรงตำแหน่งสูงในรัฐบาลกลางมากขึ้น นอกจากนั้นยังดำเนินการด้านการเมือง โดยตรงอีกด้วย เช่น ในรัฐธรรมนูญ ที่เขาได้จัดให้ร่างขึ้นและประกาศใช้เมื่อเดือน มีนาคม 1962 นั้น ได้ยกฐานะของเมือง คักกา (Dacca) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของปากีสถาน ตะวันออก ให้มีฐานะเป็นเมืองหลวงของรัฐบาลกลางด้วยโดยกำหนดให้สภานิติบัญญัติของรัฐบาล ประชุมกันที่เมืองคักกา เป็นประจำในระยะที่อยู่ในสมัยประชุม อย่างไรก็ตาม มาตรการทาง เศรษฐกิจของอาบูชานก็ไม่มีผลมากพอและรวดเร็วพอที่จะทำให้ความแตกต่างทางฐานะทาง เศรษฐกิจระหว่างปากีสถานตะวันตกและตะวันออกซึ่งมีอยู่มากให้หมดไปได้ในเวลาอันรวดเร็ว นอกจากนั้นการที่ประธานาธิบดีอาบูชานมิได้นำเอาผู้นำทางการเมืองจากปากีสถานตะวันออก มาร่วมในคณะรัฐมนตรีให้มากขึ้นกว่าที่รัฐบาลชุดก่อน ๆ เคยทำไว้ ได้ยังผลให้ผู้นำทางการเมือง ที่สนับสนุนการมีรัฐบาลกลางที่เข้มแข็งไม่สามารถที่จะสร้างความนิยมในหมู่ชาวปากีสถานตะวันออก ได้ และเป็นข้ออ้างอย่างดีของผู้นำพรรคการเมืองฝ่ายค้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคสันนิบาต อะวามิ ในปากีสถานตะวันออกได้หยิบยกเอาปัญหาความแตกต่างในสถานะเศรษฐกิจระหว่าง ปากีสถานตะวันออกกับปากีสถานตะวันตกเป็นข้อมูลสำคัญในการโจมตีรัฐบาลกลาง

1.2 แผนการ 6 ขอของพรรคสันนิบาตอะวามิ

พรรคสันนิบาตอะวามิ ได้พยายามหาความสนับสนุนจากมวลชนในปากีสถาน ตะวันออก โดยพยายามเผยแพร่ความต้องการของชาวปากีสถานตะวันออกที่มีความเป็นอิสระ ในการจัดการภายในดินแดนของตนเอง รวมทั้งอำนาจในการเก็บภาษีเพิ่มขึ้น เพราะภายใต้ โครงสร้างของรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในขณะนั้น รัฐบาลของจังหวัดปากีสถานตะวันออกมีอำนาจจัด เก็บภาษีจำกัดมาก เพราะไม่สามารถจัดเก็บภาษีสำคัญ ๆ ได้เลย เช่น ภาษีการค้า ภาษีเงิน ได้ส่วนบุคคลและนิติบุคคล และภาษีศุลกากรขาเข้าและขาออก เป็นต้น

พรรคอะวามีไครางแผนการ 6 ข้อ ซึ่งเรียกร้องขอความอิสระให้กับปากีสถาน ตะวันออกมากขึ้น และได้เผยแพร่ออกสู่ประชาชน แผนการ 6 ข้อดังกล่าว มีสาระสำคัญดังนี้

1. ขอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญและให้กลับไปใช้การปกครองในระบอบรัฐสภา ซึ่งเคยใช้อยู่ในสมัยก่อนที่ประธานาธิบดีอาบูขานจะทำการยึดอำนาจและนำเอาการปกครองระบบประธานาธิบดีมาใช้
2. ขอให้ตัดอำนาจของรัฐบาลกลางที่มีอยู่เหนือรัฐบาลของปากีสถานตะวันออกในเรื่องต่าง ๆ ทั้งหมด ยกเว้นเฉพาะเรื่องการป้องกันและการต่างประเทศ เท่านั้น
3. ขอให้ปากีสถานทั้งตะวันตกและตะวันออก มีเงินตราเป็นของตนเอง หรือถ้าจะใช้ระบบเงินตราอันเกี่ยวกับแบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ก็ขอให้มีการควบคุมการจำแนกเงินทุนหมุนเวียนให้ดีขึ้น
4. ขอให้รัฐบาลของจังหวัดทั้งสองมีอำนาจเด็ดขาดในการจัดเก็บและกำหนดอัตราภาษีในนามของรัฐบาลกลาง
5. ขอให้ปากีสถานตะวันออกได้รับเงินตราต่างประเทศทั้งหมดที่ปากีสถานตะวันออกหาได้
6. ขอให้จัดตั้งกองกำลังทหารหรือคล้ายทหาร ขึ้นสำหรับปากีสถานตะวันออกโดยเฉพาะ ประธานาธิบดีอาบูขานโจมตีหลักการ 6 ประการดังกล่าวนี้อย่างรุนแรง โดยถือว่ามิลักษณะเป็นการแย่งแยกประเทศออกจากกันและเตือนมิให้ประชาชนหลงเชื่อในแผนการดังกล่าว ซึ่งเขาอ้างว่าจะนำอันตรายมาสู่ประเทศและประชาชน ผลปรากฏว่าการกระทำของประธานาธิบดีอาบูขานครั้งนี้ได้ยิ่งผลให้แผนการ 6 ข้อดังกล่าว ได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างกว้างขวาง รวมทั้งช่วยทำให้พรรคสันนิบาตอะวามีซึ่งเป็นเจ้าของแผนการดังกล่าวกลายเป็นที่รู้จัก และนิยมของประชาชนในปากีสถานตะวันออกเพิ่มขึ้นอย่างมาก⁵

⁵ გრემლ თოგორრმშატი, რეიგქემი, ნჲა 35 - 37.

ประธานาธิบดีอาบูซอานได้ใช้ความพยายามอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศทั้ง ตะวันตกและตะวันออก และได้พยายามให้ความช่วยเหลือแก่ทางตะวันออกมากขึ้น แต่ก็ไม่ เป็นผลสำเร็จ เนื่องจากว่าชาวมุสลิมทั่วไปในตะวันตกยังเห็นแก่ผลประโยชน์ฝ่ายตนมากกว่า ที่จะให้ความช่วยเหลือแก่พี่น้องที่อาศัยอยู่ในตะวันออก ดังนั้น สถานการณ์ทางตะวันออกจึงเพิ่ม ความรุนแรงมากขึ้น จนในที่สุดประธานาธิบดีอาบูซอานต้องโอนอำนาจการปกครองประเทศ ให้ไปอยู่ในมือของนายพล โมฮัมเหม็ด ยาห์ยาซอาน ในปี ค.ศ. 1969

ประธานาธิบดี ยาห์ยาซอาน พยายามที่จะนำความสงบสุขมาสู่ประเทศปากีสถาน ทั้ง 2 ภาค โดยพยายามให้ประชาชนไคมีลิตีลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและจะได้มีรัฐบาลเป็น ระบบประชาธิปไตย และในปี 1970 ยาห์ยาซอานก็ได้ทำการปลดนักโทษการเมืองทั้งหมดที่ได้ ถูกจองจำก่อนหน้านี้ ผู้ที่ได้รับการปลดปล่อยในคราวนั้น ใ้รวมถึงผู้นำชาวปากีสถานตะวันออก ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดควยคือ ชีค มุจิบูร์ ราห์มัน (Sheik Mujibur Rahman) ผู้เป็น หัวหน้าพรรคอะวามิ ซึ่งได้ถูกคุมขังอยู่นานถึง 10 ปี ให้กลับสู่ปากีสถานตะวันออก⁶ และเมื่อมี การเลือกตั้งในเดือน ธันวาคม 1970 ชีคมุจิบูร์ ราห์มัน และสมาชิกของพรรคสันนิบาตอะวามิ ก็ได้รับเลือกตั้งโดยได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาดในปากีสถานตะวันออก

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "ปัญหาในปากีสถานตะวันตกและตะวันออก", จุฬาสารชุดเบื้องหลัง เหตุการณ์
ปัจจุบัน, พระนคร, โรงพิมพ์วิทยากร, 2514 หน้า 33 - 34 .